

proklo ili o blaženstvu (II)

marinos neapolit

20 Marinos je izgleda u prikazivanju imao i Plotinov opis vrlinskih dometa i moci u vidokrugu. Treba utvrditi i obim prociscenja jer će tako biti jasno cemu smo mi slični i s kojim bogom smo istovetni. To ponajvise znači da treba istražiti kako se možemo osćistiti od strasti, žudnje i svega ostalog, od bola i onog što mu je slično, i koliko je moguće odvojiti se. Odvajajući se od tela, duša se verovatno skuplja na nekim svojim mestima, sasvim je neosetljiva i poseduje samo neophodne opazaje zadovoljstva, kao lećenje i odmor, da joj ne bi bili na teretu. Ona odbacuje bol, a ako to nije moguće, mirno ga podnosi i čini ga manjim time što ne tripi zajedništvo. Strast odbacuje onoliko koliko može, i čak potpuno ukoliko je to moguće, a nije li moguće, tad ne učestvuje u sružu. Nehotičan čin spada nečem drugom, ništačan i slab. Strah sasvim odbacuje jer nema čega da se plasi, mada i ovde može da postoji to nehotično, i ostavlja strah tek za opomenu. Šta je sa zdunjom? Jasno je da neće žudeti ni za čim lošim; ona sama neće žudeti za jelom i za pićem radi opuštanja, niti za ljubavnim nasladama. Aako već žudi za ljubavnim nasladama, mislim da će one biti prirodne i da u njima neće biti nehotično... Ako ga i buče, biće tu samo ukoliko je ranije ubličeno predstavljanjem /predodređeno zamisljavanjem/. [Plotinus, *Enneadē*, 1,2,5, 1–22]

21 Uporedi na istom mestu.

22 Izraz »autopsija« i »autopti« je skovan od zamenice *αὐτός* (isti, sam) i glagola *opsein* (uvidati, gledati). Autoptika kao vlastitost uvida ili sopstvenog gledanja je samo po sebi svedocanstvo i svedočenje o takvom gledanju kao autentičan cin. Prizor koji se tu gledaju je mistagoški, a Marinos je mogao da nade oslonac u Platonovom dijalogu *Gozba i Fajdar* za iznošenje ovakvih svojih gledanja. Tu je mogao da nade uporište i za uverenje, da takvi dođi kroz motrenja prethode dokazivanjima i obrazlaganjima na naučnom planu, na šta i smera tvrdnja da je time Proklo „jače istakao mudrost, negoli neki sto to nazivaju svetijim“, odbacujući neprihvatuju.

23 Ovaj Rufin, očigledno nije hrišćanski teolog Rufin.

24 Orfiske rapsodije i mitovi o božanskom predstavljaju izvesno istkušno predmetnost. To istkušno, međutim, uze to samostalno ostvaruje uvid koji nije prihvatljivo i ono što je ostalo van ociglednosti – nevidljivo. Nevidljivo govori i kroz culnu svojinu anonimnim znacima kao raspljavljnim težnjama naznačavanja, a njihovo sačekivanje i razobljicanje nepoznatosti, vezuje se uz čudežne i želju za obuhvatljivim pronicanjem predmeta. Mit tako naznačava ukupnosću čovekovih sadržaja iz zalaženja u tamnije strane koje se obelodanjuju u vezi sa prethodnečim silama sveta, oljencim u manje-više prepoznavljivo božansko učestvovanje. On nanosi i simboliku misli i radnji uz mih vezane, kao i prvobitni smisao-zalog tog vezivanja, trutu. Čovekovo zaplostili podredenom položaju u vasešni, žrtva i obred koji je prati, omogućava strujanje najdubljih slojeva snage ljubavi

XX Odagnavao je bolove, a kada su ga već napadali, dobroćudno (ih je snosio i činio manjima, da ono najbolje u njemu ne bi stradal). Nastojanje same njegove duše pouzdano se ispoljilo, s obzirom na takvo (trpljenje) i u poslednjoj bolesti. Jer, potišten time i obuzet velikim bolima, pokušavao je da ih potpisne. Prizivao nas je da svaki kazuje himnu, a dok bi himne bile kazivane, nastao bi potpuni smiraj od trpljenja boli i nepomučenosti (*ataraxia*). I još je cudovitije to, da je na ono kazivano posedovao sećanje, premda izbliza ljudi nije raspoznavao, sasvim se oslonivši na ono što mu je pruženo. Jer, kad smo počeli da pevamo himne, on ih je nepotpuno izvodio (pratio) i ponajviše rečima orfijara, što opet bejaše znak da su prisutni prepoznatljivi. Nije se držao neosetljivim jedino na telesne boli, nego štaviše, i prema spolašnjim udarcima u teškim prilikama; pa su shvatanja (*tā dokoūnta*) nastajala mimo razloga (*paralógos*), te (van povoda) i to, da je govorio o pojedinostima koje su se stekle – *te su stvari takve, a te njima slike*. Čini mi se da je upravo navedena izreka po sećanju ispravna, te da je pouzdano naznačenje filosofa velikodušnosti. Ukoliko je i bilo kakve strasti, suzdržavao se tako da se uopšte nije kretao, premda nije postigao da ne sauveličava poseđujući razborit dušu (*logikē oysche*), te da ono nezapaženo (neizabrano) bude drugačije, a ne neznačno i slabo.²⁰

Ljubavne su pobude za njegovu prirodu naknadne, te smatram da su koliko i bile, više takve da vode maštovitost i one vidove, koje to (stvari ljubavne maštovitosti) rasprostiru.

XXI Iz svih ushodenja i otvaranja samim sobom, spram nje same – kao duše blaženog čoveka, pristajao je blisko telesnosti, te se misleći putem nje obavljao. U istoj opet bejaše smislenosti, ali nikako one gradanske (*tō politikón*), da dobro obavlja stvari oko korisnosti i drugih poseda, nego da umije, kao vrednost sama po sebi, te da se okreće jedino prema sebi ne zdržujući se sa onim što pripada telesnom. Biti celouman i ne srodi se sa sredstvenim, te doživljavati ograničeno, jeste biti u svemu nerazdružljiv. Jačajući u hrabrosti, da se plasi onog što pristaje uz telesno, vodenja govorom (slovesnošću) i umom u (nesvodivo) isto, protivežeci očišćenoj pravednosti a ne priručnosti, duša ureduje sveukupan život i samu sebe.²¹

XXII Od te iste ideje nesnishodećih i blagodarnih vrlina, jeste ono po bezdanosti poput nekog tajnoupučujućeg postizavanja (*telestikón prokópton*). Proklo je posredovao u prevelaćenju stvari preko viših bića i kao sprovodilac znalačkih čini (basnii), zbog njihove prave prirode. Kako bejaše već pročišćen i prevazišao poreklo, te u trenu viši od onih u devesiljonošćama (*nartexophrōes*) u kolu Bahosovih prvočitnosti, postao je i uvidajući svedok (*autóptes*, *contemplator factus*) onih onde pravih blaženih prizora (*theamáton*, *spectaculum*)²², još ih ne proiznoseći dokazivanjem i samim naukama obrazloživo. Kao što je posmatrajući gledao jednostavne promene umstvenih delotvornosti, koje su uzori u božanskom umu, prisvojio je i vrline koje još ne bih nazvao ujedno i napomenutim vladajućim osmisljavanjem, a čime je jače istakao mudrost negoli neki što to svetijim nazivaju. Po takvim delovanjima, filozof je razaznao svu jelinsku i varvarsku bogosloviju, te zasenjujući i mitske prostirke, lagano se upre prema vodećem svetu i htenjima i sposobnostima. I voden u saglasnosti sve je tumačio nadahnutije, sve do najdjrevnijih cenjenih zapisa, koliko bejaše valjan za iste. Nakon procene, to se obradivalo, a iznade li se štograd nesuvlivo, odbacivano je kao neprihvataljivo, te je opet stavljeno na stanovište iznad opreka, uspostavivši za mnoga iskušavalačka pobijanja nedohvatljive lepote, za one spremne za sukobe. Stvari razmatranja su u takvim zajednicama nadmoćne i svaka je u isti mah

i podizanje kroz te snage potencijalja samog smisla življenja. Pročitani znaci uputstva za delovanje (šifre, konkretna simbolika), prenose i nadahnuta izvrsiocima, koja svoju premoć pokazuju u žrtvenoj snazi prvočitve vezanosti, razgovarajući morfoligu božanskog na uravnotežen način. Ta vrsta osvetljavanja tačno počinjala je prema prevazilaženju stihija kroz očitanje njihovih osnova i oslobadanje likova podzadina.

U knjizi *Histoire et dogme*, Les premiers écrits de Maurice Blondel, /Paris, 1936, s.211–212/ ističe se obuhvatnost upotpunjavanja potrebnih sastojaka iz tih anonimnih intencija predmetnosti, suprostavljenih refleksivnim totalitetima svesti koji prazne apstrakciju, a zakonitosti ostavljaju u prekrivenim dvosmislenostima ili čak tami. Isztrožavanje smisla delovanja podiže pojmovno zabašunjen sklop reči *dobre volje*: «Et c'est de cette matière sacramentelle, sous laquelle l'infini vivant semble énanter à et comme mort, que doit ressusciter, par l'effort de la bonne volonté, cette vie divine et humaine tout ensemble. Nous nous avons à nous enfanter Dieu en nous, *Theotokoi*.» /M.B., *L'Action*, Par., 1893.s.421/

25 Delovanje u bogodejstvovanju nosi pre svega obeležja ljubavi kao neke vrste žrtvene obredne snage, radnji koje očišćavaju i oslobadaju bogodejstvenika i upućenostu na svetene simbole božanskog kao-ex opere operativi, ili, kako Jamvili u spisu o misirskim tajanstvenostima kaže: »autā tā synthemata ἀρπ̄ heatoun dra tō oikelon érgon /same šifre oko njih. samih teraju na svojstveno delo–/ [Iamblich, *De Mysteriis*, II,11].

26 Bogodejstvovanje nisu inuirijatice jednoljubne molitve ili smesni plaćevi oko nemotugećeg stanja gnostičkog nezadovoljstva, ali ni ropski položaj bespovognog izvršavanja u nekom činu livrijesnog služe. Molitveni odnos se prvenstveno na um i preobrazjavajući strasti koja ga oblače u razna kategorijalna odela nasilnosti i licemera, a to će reći obraćanje božanstvu za takvu pomoć, gde trud oko sopsvenog preobražaja neće biti napuštan i predat drugome na briganje tzv. »pokajanje«. Tako čovekova sličnost božanskom stanovistu počiva na »dobroj volji« za sopsvenom izmenom kao *služba* koja podgradiće i oslobadaju za sopsveni napredak koji ima vidu sve jedinstvene zrenjke. Otud je postizavanje tzv. »intelektualne diferencijacije« istovremeno i jedan čin samozrće kao požrtvovanog samopoverspitavanja ili motića za napuštanjem egipatskog mišljenja monadsoloske ekscentričnosti naturacija i poturanja radi spoljašnjih slava. /vidi Proc., *Theologia Plat.*, IV, 9, p.194/ Nas dake prosvetljavaju dela, pa se nijma upućeni i orijentisani razaznjajemo i u reči pojmovima. Utoliko je tzv. »sporazumevanje sa božanskim«,daleko važnije kroz jezik delovanja uspostavljenog, negoli u jeziku razgovora, jer suštastvenost reči nije dovoljno osvetljena i izdržljiva u značajniskom ustrojstvu. U tom smislu govor o iskuštvovanju smisla culne predmetnosti podrazumeva silu stalnog preobrtanja i menjanja predstava, koje ne-

jasno obradena, te su u spisima pobijanja svestrano oborenja. Marljin, dakle, u sastavima bez metrike i po pet predavanja dnevno, pored mnogih dužnosti, Proklo je zapisao i mnoštvo stihova – oko sedam stotina. Kao i mnogi drugi filozofi ranije, više se srodivši, opevavao je i neopisive večernje zalaske i uopšte sve, nakon noćnog bdenja u sveštenoj službi, te nakon polklonjenja sunca koje se uzdiže u središte neba i kreće prema zalasku.

XXIII Isti otac je i sam ustanovio mnoga učenja koja ranije nisu poznavana, umstvena po prirodi, kao i još božanskih. Jer taj je prvo proučavao, budući da je od roda jačih duša što znalački motre mnoge vidove ujedno. Ono po sredini postavlja je nalik sabranom umu, te promišlja sveukupnost i prema jednoj jedinoj promeni, kao i obavljene prelaze duša s obzirkom i na jedan jedini vid. Budući da je pristupanje rešenjima i drugom u delu Proklovim slobodno, moguće je da neko može u raspravi da uspe (u prisutnom kazivanju tome se upravo približavamo, doduše, dok umnogome ne rastegnemo govor razvodeći ga na pojedinosti). A na njega će da se nameri onaj, kao što je i opre kazivanja potpuna istina o istom, pa još i više, koji bi bio posrećen prikazom (utvarom-theās) onog, te sluhom tumačeći proiznosio govore sveukupote, voden platoničkim ili sokratičkim govorima; ili govorima prema bilo kojome. Jer, raspravljanje se ne javlja bez božanskog prodisanja, pa ono kazano zaista naliči na vejavice koje zasejavaju usta celosmislenošću. Kako izvesni drži da će to da mu upotpuni prosevanje kroz oči, i druga licičnost bi mogla da preuzme božansko prosvetljavanje.

Kad istom u državu prispe neki muž inog roda, što nalažen tumači prikrivene pojave (*epiphainōn*), a i po drugome dostojan (istom je ime Rufin), od Proklove glave vide obožanstvljeno svetlo. Kao da dode do (krajnje) granice tumačeći to, te ustane i istom učini poklonjenje, te ga razglasiti zaklinjući se u ono video je božanskog. Taj isti Rufin,²³ ubeden u Proklovu zlatnicu (auru) otide, a mnogo je ukazivao na to da potiče iz Azije. I u odnosu na to, budući iznad pogleda (*hyperoptikós*), Proklo se nije upustio u selidbu.

XXIV Nego, priznajmo stanovište od njegovog početka. Ako već stvari oko Proklove posmatračice mudrosti i nisu pouzdano iskazane (Oistoričene), sledi da se zgusnutu kaže što je pravednost baš tog roda vrlina. Stoga što to nije od delova mnoštva, za što su neki već spomenuti, a niti u svojstvenosti stvari ništa manje ni u slagaju drugog spram drugacijeg, isto se sažima samo po sebi, i jeste jedinstvenost (samstvo) sabrene duše (*ligikē psychēs*). Isto je (duši) svojstvenje ono nerazličito ili ono u odnosu na um, da božanski dejstvuje, a upravo to je činio rečeni filozof. Budući od svakodnevnih opterećenja jedva u dokolici i u snu što okrepljuje telo, ipak nije bio snagom sasvim van usredotočenja na um. Brzo bi to isto naknadno odagnavao kao neku zapuštenost duše, te to nije nazivao oni što bi mu se posrećilo molitvama, otuda što sam po sebi nije mnogo noću jurao u kolo, nego nalazeći se u postelji ili ispevavao himne, ili je ispitujući iznalažio učenja (*tā dōgmata*) i zapisivao ih ustajući u prasokozore.

XXV Držeći korak sa takvom celomudreću (dobroumljem), sledio ju je. Ista je pak iznutra, s obzirkom na um, okreća dušu, a u odnosu na sve drugo nedodirljiva i neuvečenost na rastojanju. Dalje, bolja se pruža i usavršenja. Dalje, bolja se pruža i usavršenja, jer suštastvenost reči nije dovoljno osvetljena i izdržljiva u značajniskom ustrojstvu. U tom smislu govor o iskuštvovanju smisla culne predmetnosti podrazumeva silu stalnog preobrtanja i menjanja predstava, koje ne-

ki pojma obeležavaju, a ova obeležja ustaljuju se tek sprejanjem organa slovesnosti koji ih ustanjuje u njihovoj prisutnosti i svodi na pravu mjeru. Podgradnja predstava je razvijanje idejnosti kao unošenje u nju osvetljivačkih ili progledačkih i preglednih svojstava. Bićevi smisla slike u predstavi, ili u onome što je predstavljeno nadene stavljenosti i uspostavljenost kao poredek i raspored neugroženog mesta, već pretpostavlja svojstvenu svestenu pripadnost mesta ili neizvrgivost načela pripadnosti kao hijerarhiju prvoštinskoj ili svojstvene ravninu načela identifikacije.

Sa svim onim zrenkom dobrovremenim i unerjem koji nalazi svoje uporiste u saosećanju i uosećanju, identifikacija tu snosi neko iskustvo za negovanje duha, pa ako ona i nemu neposrednu vezu sa izvornim ishastičkim učenjem, mnogi im je sadržaj zajednički. Ovaj zahtev za dialektičkim opravdavanjem saznanja u krajnjem smislu, kao onim koja prepostavljaju lično privlačivanje i neposrednost uvida, koliko god da odgovara tzv. -impersonalnim strategijama podrazumevana ljudsko obilje, i sve ono što prednosti i štete poseđivanja tog obilje sa sobom nose. Čuveno prispevanje do božanskih ravnini *theosis*/ zajedničko im je.

27 Ovi beleži zazivanja ili znaci prizivanja odvajdajući su kao razne vrste tzv. -formulae magicae- prisutni u svim narodima. Ovaj jezik narocičlog opština sa mnogovrsnim vidovima božanstava, od pamćive je izučavan i negovan u predanjima. Stoga i vizantijski misilac četvrtog veka, koji se načinio bavio sadržajem i smislim *Proročanstva Haldejaca*, za ove znake prizivanja kaže: -Biće da su to nazivi [koji] su bogopredani za svaki narod snagom, koja je u posvećenjima neiskaziva. Ono sto bi tito bilo opšte /božansko/, ne može se izdvajati uvidanjem sličnosti u množini srodnih pojedinačnih postupaka, jer je odnos posređovanja kao vidova učestovanja u radnjama zazivanja daleko složeniji i zamršniji od onoga što se po spoljničnim obezjećima o njima da zaključi. Uostalom, kao da je i vazna prepostavka to, da je preduslov razumevanja povezan sa budenjem sredstava sa drugačjom osjetljivošću, koji bi organi učinili da svešt zapazi drugačije pojave i sprovdio takve podatke do uma. Ovaj -prelogički jezik-, mogao bi tada da iskaže i jednu sasvim doslednu i iznutra razudenu logiku fenomena opština stvari. Pri-mora radi, iz našeg naučnog iskustva, u tu svrhu mogu da nam posluže obimne studije Veselija Čajkanovića o kultu predaka u dubljim slojevima predanja srpskog naroda: *Mit i religija u Srbu*, Beograd: SKZ, 1973., kao i knjiga Radovanov N. Kazimirovića: *Caranje, gatanje, vracanje i proricanje u našem narodu*, prilog ispitivanju tajanstvenih duhovnih pojava, Beograd, 1940.

27 Jamvlihovo proslavljanje Mahaoна i Podalejrona ima, svakako, svoju pozadinu u narocitočem čitanju Homero-vih spevova. Mahao je Asklepijev sin /*Ilijada*, IV, 194.; 204. i XI, 614./, -*umymō iter-* krvni lečnik- i chirurgus - i jelinški vidovnjak /*Ilijada*, IV, 194; XI, 512 ff/. Kao brata Podalejronovog opisuju ga Pausanija /IV, 30,2/, a Ovidijeva /Rem. Amor. 546/ i Martalova /II, 16/ opisivanja govore uopšte - de Machao et Podalirio primis medicis militariibus... To nije ništa neobično zna li se da im je oblast gde su slavljeni Tesalija.

28 Za Podalejrona važi gotovo isto što i za Mahaoна. I on je sin Asklepija /i Arsinoej, te Mahaoov brat, poreklom

takve dogada isto, a ne samo dobri ljudima koji su na svom mestu.

XXVI Proučavajući (to) još sa filozofom Sirijanom, prihvatio je iste takve vrline, te od predmeta uvaženih za najdrevnije - osnovne sastojke bogoslovije Orfeja, i Haldejaca takođe, (gledao) poput semenja uzimanog uz učite-lja što stoga ne propada i rada u uzajamnosti, po rečima istog (jer predlažući da se istumači /Orfej/ dijaduho Domiu, filozofu iz Sirije što drugačije /vidi stvar/; a kako je različitima na izbor pružen Orfej ili *Proročanstva Haldejaca*, nisu se složili ne birajući sebi oba isto, već onaj uzme Orfeja, a naš *Proročanstva*, što se opet ispreči kao sukob - no ne zadugo, nego tek dok je poživeo veliki Sirijan). Uvezvi, dakle, kako se kaže, -pod vodstvom odlazečih (amanet), nakon toga stigne da napiše pomna razmatranja i samog Orfeja, i mirijade koliko i Porfirije i Jamvlih zgušnutih govora na spise - *Proročanstva Haldejaca*, održavajući i sama božanska *Proročanstva* na vrhuncima vrlina podobno ljudskoj duši, a uzdignemo li govor, kako to božanski Jamvlih naziva prerastajući ih - teurgijskih vrlina. Pre ovi, proradio je filozofska tumačenja uopšte nakon nadošlog preispitivanja, te se uneo u drugačije pretpostavke Haldejaca i u ono najčešće za razmatra-nje, stavši, sauglavljajući iste u pet celina u kojima se i ona onde (onostrano) božansko u snovidenjima obožavalо. Jer, smatrao je, da je još veliki Plutarh pozdravio snovidjenja, te da takav broj traži godine kako bi sastavio koliko je čega, te koja su od tetradra (četvorstava) u sa-mim *Proročanstvima*. Pobrojavajući ih iznade sedamdeset suštastava. Da ono u snovidenjima beše božansko, to se dogodilo s obzirom na izlazak prema svrsi života, kada je, kako ranije kazasmo proživeo sedamdeset pet godina i u pet poslednjih nije istraživao, jer je bio pod onom usahlošću i strogom ishranom da to nije mogao od gustih polivanja i sličnih iznurava-jućih podnošenja. Njegovo telo je zaista dobro, jer je nakon sedamdeset godina počelo da se oporavlja, kao što se i najzahtevnije oraspolo-žilo spram svih delovanja. Držeći optođe toga, molio se i ispevavao i himne, te je neke zapisaо, a sa prijateljima se nađe blizak, i u svemu činio kako bi i najraslabiljeniji. Stoga se začudi sećajući se i snovidjenja, te nekom kaza - sedamdeset mi je jedino bilo da pozitivm. Držeći se za slabšnog, isti je najrevnjosnije proizveo Hegiju mladeg u najvišeg oko tumačenja, jer je nosio delimične dokaze o obasjanosti od svih vrlina predaka, te ono pravo zlato Solonovo po lancu roda. Isti je, dakle, postao marljiv u plato-ničkim i drugim bogoslovijama. I kada mu je starac pridodao svoje spise, silno se obrado-vao, videći dečaka od lakta kako doprinosi svakom od nastavnih predmeta. Tako je isti tražio pripremu za *Haldejska (Proročanstva)*, kao za neki način najvišeg dodira.

XXVII Kad sam i ja kod istog proučavao Orfejeve stvari, ne slušajući jedino tumačenja Jamvliha i Sirijana, već odmah i daleko napredno bogoslovije, a budući da je filozofiji svojstveno da ne usvaja božanske pesme bez tumačenja, tu sam se prisjetio najposvećenijeg od takvih.

Ohrabrivši se da napiše mnogo toga, /Proklo/ je izjavio da se uzdržao od nekih snovidje-nja, budući da je sam kazao da treba da se ima u vidu ono što poučava i sam ih isključio na-kon pretnje. Misleći nemarno o tome, drugi su Proklu pripisivali popravke po učiteljevim /Sirijanovim/knjigama, a kako mu je /Sirijan/ verovao kao najboljem, on je ispisivao pročelja na razmatranjima. Na taj način dobili smo obuhvatno uvođenje u takvu oblast, te je na-stalo i izlaganje /scholia/ o Orfeju, te razmatra-nje ničim neznatnih stihova, ako već i sam Proklo nije sačinio razmatranje čitave orfičke božanske priče (teomitije), - ili na sve nastale raspolođe.²⁴

XXVIII Ipak je, kako reče, još više i posvećenje od vrline iz takvog izlaganja, uputiti se bogodejstvujući, što više neće biti samo posmatrač-ki. Nije to samo različito od onih što žive u jednom od dva božanska svojstva - jedino misleći i protežući se prema jačima - već promisao, i na druge neke načine božanske postavljeno, te ne na onaj ranije spomenut gradanski način. Jer, takve su stvari ustrojene od Haldejaca, te su se okoristili susretanjima i sa božan-

skim, i sa bezglasnim vrtlozima /strophalois, circumrotationibus/. Jer i to je prisvojio, i zna-ke zazivaju, te se i drugim dobrima istih nau-čio od Asklepijenije, Plutarhove kćeri. Ta pre-ko nje su jedino i spašeni svešteni obredi /orgia/ velikog Nestorija, i sveukupne bogodejstvujuće čini²⁵ što su joj predate preko ro-denog oca.

Pre nego što se filozof pročišćavao u redu haldejskih pročišćenja, ušao je u sopstvenogledačke svetolike hekatičke pojave, kako ih se u posebnom spisu i sam prisjetio. Primeniši pokretanje čarobnik točkova /yungá, spheraula Hecatica/ izazavao je kiše, te oslobodio atiča-ne drske hvalisavosti.²⁶ Bdenjem se podignu zemljotresi, a iskusivši sile proročanskog tro-noša, sam o njima ispeva stihove. Budući da se nalazi u četrdesetom letu, smatraše da svoj san može da iskaže ovako:

Onde se blistajućom, nadnebesnom besmrtničnošću leti

Do izvora, ističućeg iz ognjem tutnjećeg saveza.

Početkom četrdeset drugog leta, smatrao je da može da zapeva sebi ovako:

Plamteća duša zaognuta mi je jarosnim ognjem,

I um, prema eteru uzlećući vatrom obavi-jenim,

Podstiče, bogatim kružocima romoreći. I s obzirom na postignute upućenosti, da bi već jasno posmatrao Hermesove nizove bića /sei-rás, catenam Mercurialem/, te da bi posedova dušu Nikomaha pitagoreja, san ga je nekako uverio.

XXIX Iako bi mnogo šta imalo da se kaže produžavajući po želji, privešću govor i na blaženog muža teurigijske poduhvate. Od na deseti-ne hiljada ostalih, spomenuću se jednog, jer je pravo čudo i da se čuje.

Dok Asklepijenija bejaše još devojče, kći Arhijada i Plutarhe udata za Teagenu, po na-ma dobročinitelja, oboli teškom bolesku i bude prema lekarškim nalazima bez pomoći. Arhi-jad se s njom jedinicom nadoao potomstvu, te se ražalosti i jedno oneraspoloži. Kao što tome i beše priličilo, okanivši se prispehl lečnika, ka-ko to najkrupnijim slučajevima i pripada kao nečem višem, poslednjim sidrom pohita filo-sofu kod spasosnosnog dobra koji i sam sjai onim dragocenim, da bi mu se isti molio za kćer. Proklo uzme sa sobom i velikog Perikla iz Lidi-je, dostojnog muža koji je i sam filosof, te odu u Asklepiejon da se radi muke molitvom obra-te bogu. Jer taj grad uveliča i to, što je bio posvećen svetom Spasu /tou Sotérōs hierón/ dok još nije bio razrušen. Moleći se istom na naj-drevniji način, na devojci se naglo pokaže promena te joj iznenada bude lakše, jer Spas do-de, pošto je bog, lako. Kada dovrši sveštene radnje, ode do Asklepingenije i zateče je kako joj je laknulo od bolova, te da joj se telo nalazi sprovedenim u zdravlje. To delo nije od drugih izvedeno, a nije ni sakrivan od mnogih drugih. U želji da nadate reši, to ipak nikao prema toj stvari sadejstvujući sa istim nije prorekao po njegovim naznakama i blizini. Jer i s obzirom na druge imao je sreće po najvećoj usaglašenosti i svojstvenom mu zapocinjanju. Sirjan mu je /u tome/ jedinstven otac, a predak, kako ga sam nazva, Plutarh hitri, zaista je po-reklom od Sofoklovin epifanija /moći projavljivanja/ Asklepija, što su se zbivale za pozorišta Dionisovih; a preko uvidanja Atininih - ili i drugih čulno nastalih /epifanija/ na Akropoli.

XXX Kako je isti postao drag i samoj boginji filozofa, pouzdano joj se priklonio izborom život-a u filozofiji, te je ista postala upućujuća kao govor /hoiān ho lógos/. Kao bog, ona sama to jasno obznavi, pošto se njen živopis /ágalmata, imao/ od onda nastani u Partenonu, prenosom nepokretno krećućih stvari. Smatrajući, dakle, po istome, da tu ženu svetlosni san filozofa bogoličava, te da je od andela koji unapred zahteva obeležje bržeg pribavljanja uvida, rekao je: *Atina koja gospodari želeće twoju službu*. Sto se tiče Asklepija, on je bio predusretljiv i od ranije na delu usrdan, te mu pridode kao neprikriveno božanstvo i u poslednjoj bolesti. Budući da beše između sna i budnosti, isti iznad glave vide gamižućeg zmaja, te se početak spomenute bolesti stavila na njega samog i to da je bio prisutan kao epifanija kod oduzetog Pro-

kla, obukavši se u neku bolest. Doduše, moguće je žudnjom i mnogim iskazivanjima smrtnosti, da je uspeo da je obuzda, tek, telo mu se oporavi negom, a to znam, postane odmah i zdrav i celishodan.

XXXI I najposle, putem saobraćaja, sprovodio se vredan pomen, ne bez suza. Jer u zrelo doba, pribojavao se očeve bolesti, uključene u koliko koje od voljenih očeva vodi deci uobičajeno često, a u to bi doba i takvo nešto prispolio, te se uplašio ne smatrajući to nenaslutljivim. Jer dogodilo se i pre toga, da je takav čuvstvovanje muke, kada je oko istog nastala i druga čudnovatost. Savetujući se, opet, oko nekih opterećenja sa zavijanjem bolesnih nogu, te ležeti na postelji, iznenada mu doleti (Afrodit) vrabac proširujući pitanje zavijanja. Bejaše to, dakle, božansko znamenje /syimbolos/ zaista pouzdano izbavljenja i za postojeće sačinjen oslonac. Proklo se, kao što rekoh, obuzme i drugim, ne manjim strahom od bolesti. Moleći radi toga božanstvo i jasno mu iskazujući božanske počasti, usnuviš vide (smeone se osloniv i na srce u pregoru za isto, da neustrašeno iznese na videlj i ono istinito), vide sasvim dobro nekog čoveka, povedenog iz Epidaurusa, kako je prgnut nogama, te da narastaju nisu u ljubavi kroz skrivenu čovekoljubivost. Zbog te odvažnosti, dakle, tu bejaše posvećen u sve što život nosi, te zade u duboku starost još uvek neproslavljjen za takvo videlaštvo.

XXXII Bogoljubivog muža pozdravio je i sjajni boh-hranitelj kod Adrota, kao nešto njemu najsvostvenije. Jer, isti je blagonaklono pozdravljen u hramu od svetlosnih pojava. I držeći ga u nedoumici, da bi blagonaklono učio, ili usled toga da ti neki što su se ukazali u svetu i na tom mestu poštovani bogovi, ne vladaju sami i mimo priča koje kruže (kako god da se nagađa da je svetilište Asklepijevo, i to po raznim belezima verujućih, jer zaista smo čuli da se kazuje o poreklu njegovog mesta, kako je žrtveni tog boga otvoren i da se svakom daju isceliteljska proročanstva, te se oni što su tu prispeli od najvećih pogibelji spašavaju čudom; dotele su drugi slutili da su Diskouri posvetili to mesto, jer kako se mnisi, neki već videše dvojicu mladića koga utvare /hýpar/ na putu prema Adrotu, a bolje zagledajući — na brzim konjima i da govore o starjanju za svetilište koje su ljudi izgubili iz vida — da se zatećeni uvere da je ukazivanje bilo božansko. Nakon toga, ljudi se krenu prema hramu, ne budući znatiželjni da dobiju nešto o sveštenosti od ljudi zabavljениh govorom, kad se i oni sami ne nadano prebacu u nevidljivo). Od toga dakle, kako se pitao, bio je filosof zburjen, te ne držeći se u neverici za isprivedane stvari, zatražio je obeležja zatećenim bogovima, sam im pokazujući svoja vlastita svojstva, smatrajući da bi ih bog sna bolje osvetlio i priveo u punom sjaju. Ali kako? Nije li čuo Jamviliha²⁷ da govori o dvojici opevanih — Mahaonu i Podaleironu²⁸? I prema takvima bi neki bog imao njihovo srećno blagonaklono udostojavanje, kao što ponekad, oni u pozorištima nekima govor pojavljivaju, te tako sam zauzme stav da medu tima zvanično izrekne, pa, potegne ruku u /predviđeni/ stav (kazavši za istog božanske reči): »Proklo, sredena leptoto, državice«.²⁹

A zašto bi taj bio sveden veličine bogoljubivosti onog u svemu blaženog? Stoga pak, što je mnogo proveo u saosećaju božanskog uopšte u suzama, ako već i za naše sećanje taj ne bejaše ukrasenog lika, te za ono što je u božjoj pojavljivici kazivano.

XXXIII Ako bih želeo da se učini sasvim dostojnim, te da se o istome govori sa ljubavlju, uzeo bih ga za Pana Hermovog /sina/, te za mnoga blagoroda i spasonosnosti, koje se kod bogova posredstvom Atine srećno nadoše. Isto tako i blagonaklono sudbinu, kojoj se još preko Majke bogova nekako obraćao, te se silno radovao dobijajući od nje najviše pomoći. Čini mi se da bi onima, što jako zanovetaju zadesivši se tu, govorio ponekad i /kao tobže/ neverujući. Jer, svakodnevno su mnoga, velika, i po bogu učinjena dela i govor, na koja sećanja ne postoje i za mnoge su više i neobjašnjava, a ono čudesno nije ni zapisano. Čezne li neko da saudi/*osazna-katidein*/ za njim, onakav će se znati po tome, uzme li u ruke njegovu knjigu Majke svih bogova. Jer, ne može da se posmat-

ra bez božanske posednutosti — nadahnutosti/bogoslovijom o obuhvatnim pojavitvama boginje i inom od kazivanja o istoj, kao i o Atisu u ishodenju, bez čega je besmisleno da se govoril filosofski, i liči na vlastitu neuznemirenost onim o čemu se čulo iz neobjavljenih tuljaljki, kao i od drugih koji za ono tamo tajanstveno govore.

XXXIV Približavanja Proklovih snaga od bogodejstvju vrline i uspeha pokazuju sada i moći svih muževa koji su se zalagali govorom za vrlinu, kao one koje se kod ljudi u drugom vremenu nisu uočile, a govorenjem o istom, sada to dakako obuhvatamo razgraničavanjem. Nastalo načelo da nas nije jedino načelo, niti je prema poslovici pak, da je polovina svega ista onom svemu u celini. Kako smo počeli od sreće/dodrodajmonstra, dobročudnosti/ istog, i tim putem zašavši govorom u to i prispevamo odmah, da je Proklo preko bogova i darovane promisli uopšte ispmagan dobrom brigom povoljnosti glasova, najavljujući /epiphaneias/ i oporavljanja /therapeias/. A ispmagan je i drugim saopštenjima koja pomažu, što su sudbom i samim dobrim slučajem uspostavljenia žrebom, prispeva od istog. To je /primer/ za domovinu i pokolenja, za uspešan rast tela, za nastavnika i prijatelja i ostalo što je našušno veličinom i svetlom, koje se u kazivanju kod drugih razlikuje. Dakle, odlika ovog izbora/opsišivanja/ je i ta, da mnoga nabrojana obilja nisu po nečemu spolja nastalom (jer ta su bila srećno usavršena prema sveukupnoj vrlini njegove duše), a to pak uzeto zajedno, pokazuje se po delotvornosti njegove duše i po vrlini, koja se očituje savršeno. I u ostalim dobrima sigurno je bio uhvaćen u kolo božanskog i ljudskog, te za života posvećen.

XXXV Da bi i oni najdobrotoljubiviji /philokalóteroi/ mogli da imaju doprinose iz rasporeda zvezda, s obzirom na to kako se uspostave poput žrebnog znaka samog izbora što nije pao najsvršenije, kao ni iz njihove putanje, već preko prvobitnih; istima čemo da izložimo preplet znakova, kako ih je posedovao prilikom radanja.³⁰

Sunce, ovan	16° 26'
Mesec, blizanci	17° 29'
Saturn, bik	24° 23'
Jupiter, bik	24° 41'
Mars, strelac	29° 50'
Venera, ribe	23'
Merkur, vodenjak	4° 42'
Horizont ovna	8° 19'
Središte neba, jarca	4° 42'
Nastupajući skorpion	24° 33'
Prestižući nastup	
Vodenjaka	8° 51'

XXXVI Proklo se upokojio stotinu dvadeset četiri godine od vlade Julijana /Odustupnika/, za arhonta Atine Nikagore mladeg, meseca Muhiionija sedamnaestog po Atinjanima, a sedamnaestog aprila po Romejima. Prema domovinskim običajima atinskim, počeo je da se brine oko oporavka tela, te isti još ostane pri raspoloženju. A dobro je da se i u tome prisutuje kod blaženog čoveka, premda neki misle i drugačije, što se tiče poznavanja i nege u napredovanju, kako je sve tekelo. Jer, ne bi propustio nijedno služenje blagovremeno i po običaju svake godine u izvesne odredene dane, bilo da se obraćao junacima Atike, bilo da je uspostavlja filosofstvujuća sećanja na one od prijatelja i poznatih. Tako je ustoličavao obrede vlastitim snagama, a ne preko drugih. Nakon služenja svakom, odlazio je u Akademiju da iskaže privrženost predašnjim i svim na tom mestu poznatim dušama. Svima zajedno, od filosofstvujućih duša, držao bi pomen drugom prilikom obuhvatno, te bi kako najbolje voden opisao šta važi za sve one od inih/preostalih/, koji su na trećem mestu, pročišćavajući duše od napuštanja ljudskog obličja svima. Budući da je bio u stanju da svoje telo i sam podnosi, negovan od drugara, obišao je grob u gradu najistočnije državice prema Likabetu, gde se nalazilo telo preminulog Sirijana. Jer, sam je on, dok je još živeo, naložio da se onde pomini, te da se održava dvodnevna proslava u slavu onog što je činio. A nakon smrti trebalo je da se najdoličnije o tome odluci, kako nije bio u stanju da učini to sam. Ako ovakva tečajnica, cija je namena da učveliči Proklo,

zatražio u svetlom svedočanstvu, te ga je stoga njemu jednom i uveo. Napisavši pomen i natpis u četiri retka, isti je sam ispevao ovako:

Nastao u rodu Likijskom, je Proklo, koji Siranu

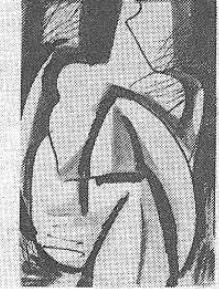
Onamo bejah zamenikom, nastavu sam produžio.

Obojici zajedničko je to da tela uzima grob,

A u eter će i u prostor duša, tekući usum.

XXXVII Svako od posvećenih ono što je nastalo, već unapred bi naznačio kao nedostatak osušanog dela u tome koji je obasjan; kao što se da dan rada noć — jer dubina je nastala tamom i dobila zvezde. Po istočnjačkim gledištima, takođe je dakle u jarcu ono što nastaje. Proklo je opisao i druge pisce astralnih dnevnika, kao one koji su za života i sami ispunjeni bilo čim prvobitnim. Takvi sa strastima misle o nebu, te prenose date znakove nastale usled postignuća na zemlji, a meni se tu jasno učula praznina i nešto poput nedostatka svetla u filozofiji.

XXXVIII I to dakle zanemarujem, da bih mogao da pripovedam o filozofu. Slobodno je da o tome odluče i drugovi koji su tome vičniji, te da ga istinski opisu. Jer, mnogi mogu isto da opisu najrazličitije, bilo za neke po čistim vrhunskim tačkama, bilo da su neki proziloti-bojovnici/, a da se školju po filozofiji istog. Proklove spise sam najprednje nanizao u poglavja (to sam učinio zbog sopstvene savesti, i dok sam se spram njegove božanske duše pročišćavao, primio sam njegovog dobrog dajmo/duha/ ukazanje, te to navodom kazujem.³¹) Pitajući o njegovim spisima, čini se da će uvek više da budu osnov/razmatranjima/ medu svima: Razmatranja uz Timaja, a opet, da će se više dopadati ona: Uz Thaleteta. Pošto u njima najviše sliči sebi u govorenju, kao da je bio Ovlašten/Kýrios/, stoga bi od svih starih napisanih knjiga, poneo jedino Proročanstva i Timaja. Druge su i za savremenike razumljive, te stoga one neke od njih i vredaju, ličeci im na ono što im neznano samima pripada.

miloš bajić

fanjiju ili da mu se javio Proklo dobar duh /neumrli genij/. Sa kompoziciono strane samog sleda izlaganja Proklovo životopisa, ovo Marinusovo svedočenje nosi snažnu visokog učenja. S njime se posredno dokazuje Izvestan teandrizam, a možda i izvesno nadmetanje sa hrisantskim učenjem. U tom smislu stav bi delovao i po prilično neuskusu, premda se čini da nije pisani u te svrhe. Uostalom, o tome kaže i pesme pronadene u jednom od kodeksa, koja je naveo Buasonden, od nepotpisanog pesnika:

•Žrtvujući sve od blagodati besmrtnim bogovima
Po umu i blagosti božoj
I taj zapisa Marinos
Svojom glavom upućen, štavši
Preko blaženj, Marinos ti
svoj smrtni dahove dade,
A tek delimično, iz pobožnosti,
Imenujući besmrtni
Za takvu svetenu glavu; o,
kopča /je/ duševne celine
Kalipsička, koja tvoj životni
bogohrani poklic
Ispisa, takve postojane po-
meni tvójih vrina..

Ako ovakva tečajnica, cija je namena da učveliči Proklo-

vo biće, nama današnjima izgleda kao nešto zatvoreno u području licih učenja, da se ne kaže o subjektivnih mišljenjima, valje imati u vidu da postoje i zamerke za „obazri“ i nedovoljno istican božanskih elemenata. Marinusov prikaz kreće se uglavnom u dialektičkom horizontu tzv. „realnog prikaza“, a saopštavanje i licheni iskustva“ — ne samo naaj znacičaj i značenje hvalisavost, koji danas u tom sklopu uglavnom i prevladuje. Tako ovaj govor o lichenim iskustvima nije subjektivistički u modernom smislu reći, jer ne propošodi iz tzv. „spontani nahodnja“, već iz unutrašnje situacije koja je ostvarila dovoljan uslov kritičnosti i kritičnosti ukupnog psihofenomenološkog zahtjeva punine saznavanja. Razložnost /logičnost/ samim tim nije odstranjena, već samo stavljenja u zagrade i nadopunjena nećim što bi moglo da se nazove pindariskim /methe nephalon/ i šekspirskim /ludilom u kom je imao sistemata“ [obuzdan ludošću]. Uostalom, svaka autopsija, svaku suočavanje „licom u lice“, nosi taj bezleg.

Preveo: Aleksandar M. Petrović